

LUNA

Kristian Aagaard- Nilsen Medlie

133088

Bacheloroppgave

Pedagogikk og elevkunnskap/ KRLE

Barn av Jehovas vitner i Skolen

Children of Jehovah`s Witnesses in school.

GLU 5-10

2017

Innhold

INNHold	2
NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	4
FORORD	5
1. INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN.....	6
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	6
2. METODE OG TEORI	8
3. PRESENTASJON AV TROSRETNING, JEHOVAS VITNER	10
3.1 FEIRINGER OG MARKERINGER	11
3.2 BARN AV JEHOVAS VITNER I MØTE MED SKOLEN	12
3.3 DET FAGLIGE INNHOLDET I SKOLEN	12
3.4 BARN AV JEHOVAS VITNER OG SOSIAL TRIVSEL I SKOLEN	13
4. LÆRERENS ROLLE	16
5. PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING I LYS AV INTERVJU OG TEORI	19
6. KONKLUSJON	27
LITTERATURLISTE	29
VEDLEGG 1. UTDRAG AV INTERVJU MED «LISE»	31
VEDLEGG 2. UTDRAG AV INTERVJU MED «LARS»	36

Norsk sammendrag

Tittel: Barn av Jehovas vitner i skolen	
Forfatter: Kristian Aagaard – Nilsen Medlie	
År: 2017	Sider: 41
Emneord: Pedagogikk og elevkunnskap	
Sammendrag: Denne oppgaven omhandler barn av Jehovas vitner i skolen, hvilke utfordringer de kan møte på og hvordan lærere kan møte disse utfordringene på skolen og i undervisningssammenheng. Læreren vil, gjennom kvalitativt intervju og relevant teori, bli belyst i forhold til utfordringer knyttet til faglige og sosiale forhold i skolen. Gjennom intervjuene kommer det frem en rekke forhold som intervjuobjektene opplevde som utfordrende da de gikk på skolen. Funn i intervjuene tyder på at mange av de utfordringene intervjuobjektene opplevde, relateres til lærerrollen. Unødvendige utfordringer kan unngås hvis læreren formidler gode verdier, tilrettelegger undervisningen ut fra elevenes behov og premisser og opprettholder et godt samarbeid med hjemmet. Læreren har et stort moralsk ansvar i forhold til enkeltindividet og elevene i felleskap, der han/hun må ta hensyn til mangfoldet og den enkelte elev i undervisningssammenheng. Dette krever stor kompetanse og forståelse samt kunnskap om den enkeltes elevs tro, livssyn, bakgrunn og behov. Utfordringer for barn av Jehovas vitner i skolen er alt som er til hinder for at nettopp god læring, et godt læringsmiljø, og trygghet for absolutt alle skal finne sted. Dermed kan man konkludere med at god relasjon mellom lærer og elev, med fokus på tillit og trygghet, er særdeles viktig for barn av Jehovas vitners helhetlige opplevelse av skolen.. Det danner grunnlaget for opplevelsen av tilhørighet, mestring og inkludering i forhold til det faglige og det sosiale. Dermed kan mange utfordringer unngås for barn av Jehovas vitner i skolen.	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Children of Jehovah`s Witnesses at school	
Author: Kristian Aagaard – Nilsen Medlie	
Year: 2017	Pages: 41
Keywords: Pedagogy and student knowledge	
Summary: This task is about children of Jehovah`s Witnesses at school and what challenges they can face and how teachers can meet these challenges at school and in the context of education. The role of the teacher will, through qualitative interview and relevant theory, be illuminated in relation to the challenges of academic and social conditions in school. Throughout the interviews, there are a number of issues that the interviewers experienced as challenging as they attended school. Findings in the interviews indicate that many of the challenges the interviewers experienced were related to the role of the teacher. Unnecessary challenges can be avoided if the teacher communicated good values, facilitates teaching based on the student`s needs and premises and maintains good cooperation with the home. The teacher has a great moral responsibility in relation to the individual and the students in community. The teacher must take into account diversity and the individual student in the context of teaching. This requires great conception and understanding and knowledge of the individual`s belief, philosophy, back ground and needs. Challenges for children of Jehovah`s Witnesses at school are all obstacles that good learning, a good learning environment and security for absolutely everyone will take place. It can be concluded that good relationship between teacher and student, focusing on trust and security, is extremely important for children of Jehovah`s Witnesses holistic experience of school. It forms the basis for the experience of the belonging, coping and inclusion in relation to the academic and social. Thus many challenges can be avoided for children of Jehovah`s Witnesses in school.	

Forord

Denne bacheloroppgaven utgjør hoveddelen av emne 4 I faget Pedagogikk og elevkunnskap I grunnskolelærerutdanningen.

Gjennom denne oppgaven ønsket jeg å undersøke nærmere hvilke utfordringer barn av Jehovas vitner kan møte på i skolesammenheng og hvordan lærer kan hjelpe barna slik at eventuelle utfordringer og vansker kan unngås. Religiøs tro er for mange mennesker en stor del av deres personlige identitet. For lærere som møter barn av Jehovas vitner, vil det være viktig å ha kunnskap om denne trosretningen og deres levereregler for på best mulig måte støtte denne elevgruppen i skolesammenheng.

I mitt arbeid har jeg intervjuet to voksne personer som er medlem av Jehovas vitner. De har, på bakgrunn av egne erfaringer og perspektiver, bidratt med gode tanker og svar på hvilke utfordringer de møtte på i skolen og hva de mener er viktig i forhold til lærerens rolle i møte med barn av Jehovas vitner. Jeg må understreke at deres svar ikke er en konklusjon på hvordan alle barn av Jehovas vitner opplever skolen i forhold til utfordringer, men gir likevel tanker man kan reflektere over.

Jeg håper jeg med denne oppgaven har fått frem noen viktige perspektiver i forhold til barn av Jehovas vitner og utfordringer de kan møte på i skolen. Samtidig håper jeg at denne oppgaven kan gi noen ettertanker i forhold til den rollen vi som lærere går inn i. Som lærere har man et stort ansvar i forhold til å hjelpe barn av Jehovas vitner og andre minoritetsgrupper til å oppleve tilhørighet og inkludering, aksept og respekt i de årene de går på skolen. Det handler om å ha «Rom for alle, blick for den enkelte».

Jeg vil takke min veileder Dag Ottar Reitan for meget god veiledning gjennom mitt arbeid med oppgaven. Han har støttet og gitt gode råd og alltid tilgjengelig ved behov. Jeg vil i tillegg takke intervjuobjektene som stilte villig opp i min søken etter informasjon. Det var en utfordring å «korte ned oppgaven» da det var mye jeg ønsket å legge til og som jeg mener ville ha gitt en fyldigere besvarelse. Det har vært både lærerikt og interessant å jobbe med denne oppgaven og håper den vil være like lærerik og interessant å lese.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Skolen er i stadig endring og samfunnet er blitt mer flerkulturelt og sekulært. Den flerkulturelle skole er et aktuelt tema da skolen består av elever av ulike religioner fra hele verden. I møte med dette mangfoldet kan det oppstå spenninger og utfordringer som lærere må ta hensyn til. Elever fra ulike minoritetsreligioner i Norge er også en del av dette mangfoldet og som jeg mener man bør rette oppmerksomheten mot i større skala. Innvandringen de senere årene har ført til at skolen har fått en økende innsikt og forståelse i barn av flerkulturelle religioner, men mindre kunnskap blant lærere om barn fra ulike trossamfunn i Norge. Derfor har jeg i denne oppgaven valgt å rette søkelyset på barn av Jehovas vitner, en elevgruppe som ikke er så stor, men som likevel representerer en trosretning vi finner i hele landet. I Norge er det ifølge Statistisk Sentralbyrå ca. 12 413 Jehovas vitner (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2016). I dette antallet er ikke barn medberegnet da internstatistikken tar utgangspunkt i antall forkynnere eller dømte Jehovas vitner. Barn regnes ikke som offisielle Jehovas vitner før de døpes i 17-20 års alderen. Mellom tre og fire tusen norske barn under 15 år har bakgrunn i Jehovas vitner (Sødal, 2009, s.79). Barna går i offentlig skole da trossamfunnet ikke har egne skoler. Dette kan på flere områder skape spenninger og utfordringer for både barna deres foreldre og lærere, noe oppgaven vil komme nærmere inn på.

Formålet med denne oppgaven er å søke kunnskap om hvordan barn av Jehovas vitner opplever skolehverdagen sin. Dette for å imøtekomme deres behov når jeg skal ut i arbeidslivet og på best mulig måte kunne legge forholdene til rette slik at skolehverdagen oppleves trygg med minst mulig utfordringer som kan skape problemer for barna.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Jeg vil i denne oppgaven rette søkelyset på barn av Jehovas vitner, der temaet er skolehverdagen og de utfordringene barna stilles overfor i møte med lærere og medelever med tanke på faglig tilnærming og inkludering i den sosiale arena på skolen. Jeg vil også belyse lærerens rolle i forhold til det pedagogiske og didaktiske og hvordan læreren, i møte med elevene, kan bidra til at barn av Jehovas vitner opplever skolen som trygg og meningsfull med mulighet for læring og sosialt felleskap. Det kan for mange barn av Jehovas vitner oppleves

problematisk da de må forholde seg til to kulturer – skolemiljøet og trossamfunnet de lever i. To kulturer som ofte er totalt forskjellig med tanke på normer og verdier, der de skal følge krav og forventninger til både sitt trossamfunn og samtidig følge skolens normer og fastsatte regler. Skolen og lærere har et viktig ansvar i forhold til å innlemme disse barna i skolens sosialiseringarena, der verdier som toleranse, respekt og åpenhet for kulturell og religiøs mangfold skal formidles.

Jeg har valgt å ha fokus på elever på mellomtrinnet, dels for å avgrense oppgaven og fordi jeg ønsker å jobbe på dette trinnet etter endt utdanning. Problemstillingen er likevel aktuell på alle trinn og bør være i fokus allerede fra barna begynner på skolen.

Min problemstilling blir som følger: *«Hvilke utfordringer kan barn av Jehovas vitner møte i dagens skole og på hvilke måter kan lærere møte disse utfordringene på skolen og i undervisningssammenheng?»*

2. Metode og teori

For å søke svar på oppgavens problemstilling, vil jeg benytte meg av kvalitativ metode, der en kombinasjon av intervju og teori vil bli benyttet. Intervju og fagbøker, brosjyrer og hefter fra Jehovas vitner vil utfylle forskningen og gi eventuelle sammenligningsgrunnlag i forhold til problemstillingen. Jeg vil intervju to personer som begge er medlemmer av Jehovas vitner og som kan bidra med opplysninger som kan belyse problemstillingen på en troverdig og subjektiv måte sett utfra deres erfaringer og synsvinkel. Målet er å undersøke nærmere- og få et innblikk i hvilke utfordringer barn av Jehovas vitner kan møte i dagens skole og samtidig søke kunnskap i hvordan lærere kan håndtere disse utfordringene i skolen og i undervisningssammenheng, til det beste for elevene. Jeg har bevisst valgt å ikke intervju barn, da dette tema kan oppleves vanskelig. Samtidig har kanskje voksne et mer reflektert forhold til opplevelser av egen skolehverdag og egen tro.

Målet med oppgaven er å få kunnskap og innsikt i hvordan lærere kan hjelpe elever av Jehovas vitner i møte med skolen.

Intervjuobjektene er anonymisert og har fått fiktive navn for å beskytte personvernet. «Lise», er 25 år, har vokst opp i Jehovas vitner og er fortsatt medlem i trosretningen. Hun kan bidra med opplysninger utfra egne erfaringer og opplevelser i forhold til skolesituasjonen i «nyere tid». «Lars» er 49 år, er medlem av Jehovas vitner og har vært det hele sitt liv. Han kan bidra med sine erfaringer om hvordan han opplevde skolehverdagen for nærmere 40 år siden.

Intervjuobjektene blir informert på forhånd om formålet med studiet og de får presentert problemstillingen slik at de er forberedt på temaet.

«Lars» og «Lise» blir stilt de samme spørsmål for å ha et sammenligningsgrunnlag ved drøftingsdelen. Samtidig kan deres svar kaste lys over hvordan skolen har endret seg over tid, med tanke på det mangfoldet som de senere år har vokst i skolen.

Intervju spørsmål

Spørsmålene til «Lars» og «Lise» vil relateres til problemstillingen med fokus på skolehverdagen i forhold til lærere, medelever og skolefag. Hvordan opplevde de møtet med skolen i forhold til utfordringer knyttet til disse forholdene? I tillegg vil jeg søke svar på hvordan de opplevde relasjonen til lærere og hva de mener er viktig i forhold til læreren i møte med barn av Jehovas vitner i skolen.

I søken etter teori knyttet opp mot oppgavens problemstilling, viser det seg at det finnes få vitenskapelige fagbøker og lite forskning knyttet til barn av Jehovas vitner og utfordringer de kan møte på i skolen. Den fagboken som dominerer og som er mest brukt i min søken etter teori, er fagboken *Jehovas vitner: en flerfaglig studie* (2009) av Hege Kristin Ringnes og Helge Kringlebotn Sødal. Jeg har også innhentet informasjon fra JVs nettside, samt en brosjyre fra Jehovas vitner *Jehovas vitner og utdanning* (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [WT], 2006) som er utarbeidet av Vaktårnet som informasjonshefte til lærere.

I tillegg til teori er også pedagogisk faglitteratur benyttet med tanke på kunnskap knyttet til lærerens rolle og hvordan de kan møte ulike utfordringer knyttet til elever av Jehovas vitner.

Oppgaven vil ta for seg de forhold som kan relateres til problemstillingen og som er viktig å rette fokus på i forskningssammenheng. Forholdene denne oppgaven skal gå nærmere inn på er (1) det faglige innhold, (2) Sosial trivsel i skolen og (3) lærerens rolle. Disse forholdene er viktig å studere nærmere med tanke på barn av Jehovas vitner og de utfordringer de kan møte på i skolen og hvordan lærere kan møte disse utfordringene på skolen og i undervisningssammenheng.

3. Presentasjon av trosretning, Jehovas Vitner

Jehovas vitner er en trosretning som regner seg som de eneste sanne kristne og som verdens eldste monoteistiske religion. Trossamfunnet oppsto i USA på 1870-80 årene og grunnleggeren var den amerikanske Charles Taze Russel. Han etablerte bibelselskapet Vaktårnet, som er et blad som utgir Jehovas vitners skrifter.

«I konfesjonskunnskapen (læren om kristne kirker og trossamfunn) blir Jehovas vitner omtalt som et trossamfunn med røtter i kristendom, i randen av kristendommen eller med kristent innslag» (Ringnes & Sødal, 2009, s.13).

Jehovas vitner studerer og leser bibelen nøye og i bladet Vaktårnet gir medlemmene råd om hvordan bibelen bør tolkes. I sine studier går medlemmene på «felttjeneste», der de oppsøker mennesker for å spre sitt budskap og misjonere. Samtidig er medlemmer av Jehovas vitner på stevner årlig og de har klare og tydelige regler for hvordan livet skal leves og for mange livsområder (Ringnes & Sødal, 2009, s 49).

Jehovas vitner lever ellers som folk flest. Barna går på vanlige skoler og mange tar utdanning på lik linje med majoriteten. Trosretningen har imidlertid sine egne normer og leveregler for hvordan livet skal leves og hva man skal fokusere på. Medlemmene skal leve et liv i forsakelse og lydighet til Jehova (Gud) og dette krever at de står samlet og ikke lar seg påvirke av «verden utenfor».

Det som skiller dem fra andre religiøse trossamfunn og religioner er at de lever et liv som er basert på lydighet og forsakelse med tro på at endetiden nærmer seg og håpet om et evig liv i paradiset etter døden. Sødal skriver følgende om lydighet:

Lydighet, ifølge Jehovas vitner, er når barna deltar i vitnetjenesten, er lydige mot Gud og sine foreldre, når de lar vær å delta aktivt i skolens høytidsfeiringer, når de er hjelpsomme og vennlige hjemme, i menigheten og på skolen og når de ikke stiller spørsmålstejn ved at de må takke nei til å gå i bursdagsfeiring. (2009, s. 81)

Sødal påpeker at oppdragelsesidealene er påvirkningsorientert og viser til august nr. av *Våkn opp!* 2007, der det henvises til oppdragelsesveiledningen at:

«foreldre skal bruke myndighet, lage klare familieregler og håndheve dem raskt, innføre rutiner og følge dem. Artikkelen viser til foreldrenes ledelse -og forbildefunksjon» (Sødal,

2009, s. 82) Dette viser hvilken lojalitet barn må tilegne seg overfor både sine foreldre og menigheten. Jehovas skrifter gir tydelig veiledning i spørsmål om oppdragelse og har stort fokus på at barn trenger vern mot nedbrytende påvirkning «utenfra».

3.1 Feiringer og markeringer

Noen utfordringer som kan oppstå i møte med barn av Jehovas vitner i skolen er feiringer og markeringer som fødselsdag, religiøse og nasjonale høytider. Jehovas vitner lærer at det er ubibelsk å delta aktivt i feiring eller markering av overnevnte.

Julen har en viktig plass i de fleste kristelige trossamfunn, men Jehovas vitner velger å ikke feire julen. «De fleste av de juleskikker som nå er utbredt i Europa, eller som vi kan lese om fra tidligere tider, er ikke ekte kristne skikker, men hedenske skikker som er blitt antatt eller tolerert av kirken» (WT, 2006, s.17).

Fødselsdager er noe Jehovas vitner mener Bibelen forbyr, da Vakttårnet understreker at Bibelen forteller om to fødselsdager og begge er forbundet med personer som ikke tilba Jehova, og til drap (Sødal, 2009, s 91). Videre mener Jehovas vitner at feiringer og markeringer krenker det første bud «Du skal ikke ha andre Guder enn meg». Dette er årsaken til at også morsdager og farsdager heller ikke blir markert.

Andre markeringer Jehovas vitner ikke deltar i er markeringer som er knyttet til frigjøringsdager, nasjonaldager eller 1.mai markeringer og FN-dager. Årsaken er at de mener det er å ære andre enn Gud, som nesten grenser mot tilbedelse. De ønsker å ha en nøytral holdning til politiske og mellomfolkelige anliggende (Sødal, 2009, s. 92). Karnevalsfeiringer og Halloween blir også ansett som hedenskap og moralsk løssluppenhet og sammenlignes ofte med spiritisme, noe Jehovas vitner tar avstand fra. Jehovas vitner er politiske nøytrale av religiøse grunner og stiller ikke til valg verken på politiske partier eller valg som skolevalg og utforming av arrangementer knyttet til overnevnte markeringer. Elevrådvalg kan derfor bli problematisk for elever fra Jehovas vitner. Dette underbygger jeg med Sødal som sier følgende om politisk deltakelse: «Jehovas vitners barn blander seg ikke opp i noen form for politikk, og de vil derfor ikke ta imot en stilling de er blitt valgt til, eller være med på å velge andre til en slik stilling» (2009, s. 92-93).

3.2 Barn av Jehovas vitner i møte med skolen

«Jehovas vitner er lite synlige i læreplanen for norsk skole. Trossamfunnet er bare nevnt i ett kompetansemål i RLE-faget på ungdomstrinnet, til tross for at det er det fjerde største registrerte kristne trossamfunnet i Norge utenfor Den norske kirke» (Sødal, 2009, s. 88).

Barn av Jehovas vitner møter det samme lærestoffet og arbeidsmåter som alle andre barn på skolen. De kommer til skolen med forskjellig tro og livstolkning, noe som kan skape utfordringer og vanskeligheter i forhold til faglig og sosial trivsel og hjem/skole samarbeid.

Skolen skal sørge for samarbeid med heimen, jf. opplæringslova § 1-1 og § 13-3d. Foreldresamarbeid skal ha eleven i fokus og bidra til eleven sin faglege og sosiale utvikling. Eit godt foreldresamarbeid er ein viktig ressurs for skolen for å styrkje utviklinga av gode læringsmiljø og skape læringsresultat som mellom anna fører til at fleire fullfører vidaregåande opplæring. (*Opplæringslova, 2010, § 20-1*)

Jehovas vitners syn på utdanning er positivt «En utdanning bør hjelpe folk til å bli nyttige samfunnsborgere. Den bør også hjelpe dem å utvikle verdsettelse av sin kulturarv og til å leve et mer tilfredstillende liv» (WT, 2006, s. 5).

Derfor oppfordrer trosretningen barna til å arbeide hardt og ta skolearbeidet alvorlig, men samtidig framelske og prioritere moralske og åndelige egenskaper

3.3 Det faglige innholdet i skolen

Skolen forplikter til å formidle verdier, normer og en rekke kunnskap som kan være i strid med det Jehovas vitner står for og tror på. Formålsparagrafen for skolen understreker at opplæringen skal gi innsikt i kulturelt mangfold og fremme kristenhumanistiske verdier som omfatter demokrati, toleranse og grunnleggende menneskerettigheter (1998, § 1-1). På bakgrunn av Jehovas vitners oppfordring til å holde seg adskilt fra verden og unngå å ta del i samfunnet «utenfor deres eget», står ofte barn av Jehovas vitner i spenningsfelt mellom skole og hjem.

Ulike fag i skolen kan bli en utfordring og da spesielt innenfor RLE-faget og fag som innlemmer temaer og emner som Jehovas vitner tar avstand fra. «Empati og følsomhet er uansett holdninger som bør prege norsk religionsundervisning. Disse ordene kan stå som et

viktig apropos til ordene objektiv, kritisk og pluralistisk» (Sødal & Eidhamer, 2009, s35).Faget krever faglig forberedelse fra lærerens side, av respekt for faget og for elevene og der læreren fremstår som moralsk forbilde. Sødal peker på ulike temaer som Jehovas vitner er bekymret for ved religion – og livssynsundervisningen.

Sødal (2009) skriver at:

Etikkundervisningen blir for løs, noe som kan gjøre elevene i tvil om hva som er rett og galt eller friste dem til å gjøre det som regnes for galt i trossamfunnet.... Det kan gjelde handlinger eller holdninger som Jehovas vitner anser som umoralske. (s. 93)

En del av det faglige innholdet kan skape utfordringer for barn av Jehovas vitner på bakgrunn av fag som omhandler religion, politikk og holdninger som er totalt forskjellig fra det de har lært. I tillegg er feiringer og markeringer av religiøs, nasjonal og politisk art, en utfordring i forhold til hva Jehovas vitner krever at barn avstår fra. I denne sammenheng kan de blant annet ikke være med i elevrådet eller delta på noe som betraktes som politisk. Dette kan de begrunne med fritaksregelen i opplæringsloven som sier «Skolen skal vise respekt for elevane og foreldre sine religiøse og filosofiske overtydingar og sikre retten til likeverdig opplæring» (1998, § 2-3a).

Trossamfunnet er likevel ambivalent til utdanning. Denne ambivalensen skyldes deler av det faglige innholdet og også det sosiale miljøet på skolen. De er kritisk til evolusjonslæren og emner som omhandler filosofi – og etikkundervisning. «Foreldre blir oppfordret til å følge nøye med på «ting barna lærer som er gale eller gir et skjevt bilde av virkeligheten», slik at uheldige faglig påvirkning kan bli motsagt og avlært» (Sødal, 2006, s 86).

3.4 Barn av Jehovas vitner og sosial trivsel i skolen

I loven for grunnskolen og videregående opplæring står det:§9a-4.

Skolen skal aktivt drive eit kontinuerlig og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet. (1998, § 9a-4)

Barn av Jehovas vitner kommer på skolen med forskjellige leveregler og en grunnleggende skepsis til og manglende kontakt med resten av samfunnet. De blir kritisk overvåket av sine foreldre og menigheten da det ifølge trossamfunnet er viktig å unngå uheldig påvirkning utenfra. Jehovas vitner tror på og viser til Ordspråkene:

Den advarer om at det kan være katastrofalt å stole på menneskelig dømmekraft som ikke er i samsvar med Guds veiledning. (Ordspråkene 14:12) Den oppfordrer oss til å beskytte vårt hjerte – vårt indre jeg- mot nedbrytende påvirkning, «for ut fra hjertet går livets kilder: (Ordspråkene 4:23). (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania [WT], 2009, s. 15)

Alle barn skal ivaretas med tanke på trivsel, trygghet og den psykiske helse i skolen. En av de sentrale oppgavene for kontaktlærer er ansvaret for det psykososiale miljøet i klassen. Alle elever har rett til et godt psykososialt miljø (Opplæringslova, 1998, § 9a-3).

Samtidig vil ulike elever ha ulike oppfatninger av hva som er nødvendig for at de skal oppleve skolen som en trygg læringsarena. «Opplevelsen av tilhørighet en viktig psykologisk faktor for motivasjon og har stor betydning for elevers trivsel på skolen og blant medelever» (Olsen & Skogen, 2014, s.50).

Thomas Nordahl, Sølvi Lillejord og Terje Manger skriver at i følge kunnskapsløftet er inkludering et mål i en mangfoldig skole:

Det er imidlertid et åpent spørsmål om alle foreldre faktisk ønsker at barna deres skal inkluderes i det verdigrunnet og de praksisformer som dominerer i vår skole. Det er også mulig at noen barn og unge slett ikke vil underlegge seg det inkluderende felleskapets normer, men følge sine egne. En grunn kan være at de opplever at inkludering truer eller utfordrer deres selvstendighet eller deres etiske og religiøse normer og verdier. (2013, s. 52)

Det kan tyde på at trosretningen ser på interaksjon med andre utenfor trosretningen som en trussel med tanke på negativ påvirkning utenfra. «Uønsket påvirkning kan også være av sosial art: «på skolen kommer barna imidlertid sammen med andre barn – og mange av dem har et forkvaklet syn på en rekke ting» (Sødal, 2009, s. 86).

Mange barn av Jehovas vitner kan oppleve den sosiale arena på skolen som vanskelig. Forholdet til medelever kan gi sosiale utfordringer som kan sette dem i kryssild mellom foreldre, menighet og skolens visjon om inkludering. Jehovas vitner oppfordrer sine

medlemmer å velge sine venner med omhu. «Siden våre venner kan påvirke oss i god eller dårlig retning, må vi velge dem med omhu – Ordspråkene 13:20; 17:17.» (WT, 2009, s. 15).

Trosretningens regler rundt sosiale relasjoner er ikke entydige og det er ingen regler som hindrer barn av Jehovas vitner å ha sosial kontakt med andre mennesker. «Det varierer om barn og voksne har et sosialt nettverk utenfor Jehovas vitner, selv om idealet er at en primært har andre vitner som venner» (Sødal, 2009, s. 98). Moralsk utglidning, gruppepress og negativ påvirkning fra sosial interaksjon med mennesker utenfor Trosretningen er likevel noen av bekymringene foreldre av Jehovas Vitner kan ha og som gjør dem skeptiske til at barn knytter nære vennskap utenfor menighetskretsen.

4. Lærerens rolle

«Noen trostradisjoner vil være mer utsatt for negative holdninger enn andre. Dette kan blant annet være avhengig av lærerens egne kunnskaper om og holdninger til de tradisjonene som behandles. Tradisjoner som utgjør en liten minoritet, vil lett kunne bli sårbare» (Eidhamar, 2009, s 107). I møte med barn av Jehovas vitner vil lærerens rolle, lærerens kunnskap og innsikt til barnets trosretning være av stor betydning for å sikre barnets rettigheter og opplevelsen av å være inkludert, sett og forstått. «Læreren bør kjenne til flere lærepunkter i Jehovas vitner når det er barn fra trossamfunnet i barnehage eller på skolen» (Sødal 2009, s 89). Kunnskap og innsikt i trosretningens tanker og regler vil bidra til at mange uheldige og belastende opplevelser kan unngås.

Sødal & Eidhamar sier at Læreren ikke skal la sin egen livstolkning «være styrende for undervisningen» (2009, s. 41). Dette innebærer tilrettelegging og formidling av gode holdninger innad i klasserommet og godt skole-hjem samarbeid. «Mange foreldre fra livssynsminoriteter understreker hvor viktig det er med informasjon i forkant» (Sødal & Eidhamar, 2009, s. 43). Foreldre får da mulighet til å forberede sine barn på emner som kan komme i konflikt med hjemmets tro og eventuelt søke om fritak. Foreldresamarbeid spiller dermed en stor rolle med tanke på å tilrettelegge og møte barn av Jehovas vitner utfra deres behov og premisser.

«Første paragraf i opplæringsloven og barnehageloven «formålsparagrafen», forplikter skole og barnehage til å drive virksomhet i forståelse og samarbeid med hjemmet» (Sødal, 2009, s. 79). Dette underbygges av Gunn Imsen som sier «Det er et grunnleggende premiss for skolen at foreldre har hovedansvaret for sine barns oppdragelse. Derfor er det også nedfelt i skolens formålsparagraf at skolen skal samarbeide med hjemmet» (2009, s. 176). Jehovas vitner ønsker et godt samarbeid med utdanningsinstitusjonen. Barna blir oppfordret til å gå på skolen og rette seg etter skolens regler og vise respekt for alle i skolesamfunnet. «Til gjengjeld setter både de og barna deres pris på at lærerne behandler dem med forståelse og respekt». (WT, 2006, s. 1).

Lærere skal formidle verdier og fagstoff slik det er fastslått i lover og planer for opplæring. Samtidig må lærere ta hensyn til hele barnegruppen og det enkelte barnet. «Det er avgjørende at foresatte og lærere har åpne og gode dialoger og gjennom felles beslutningsprosesser blir enige om hvordan de skal fordele ansvaret for å følge opp eleven» (Nordhal, Lillejord &

Manger, 2013, s. 207). Medbestemmelse handler ikke om at foreldre skal bestemme i skolen, men at foreldre skal bli hørt og tatt hensyn til. «Medvirkning og medbestemmelse innebærer at lærerne og skolen tar hensyn til foreldrenes oppfatninger og synspunkter. Dette gjelder både foreldresamarbeidet rundt den enkelte elev og den brukermedvirkningen som skjer gjennom skolens rådsorgan» (Nordhal, Lillejord & Manger 2013, s 207).

Når lærere skal håndtere et stadig økende religions- og livsynsmangfold i skolen, reguleres dette arbeidet blant annet av fritaksretten. Den er nedfelt i opplæringsloven:

Skolen skal vise respekt for elevane og foreldra sine religiøse og filosofiske overtødingar og sikre retten til likeverdig opplæring. Elevar skal etter skriftleg melding frå foreldra få fritak frå dei delar av undervisninga ved den enkelte skolen som dei ut frå eigen religion eller eige livssyn opplever som utøving av ein annan religion eller tilslutning til eit anna livssyn, eller som dei på same grunnlag opplever som støytande eller krenkjande. Det er ikkje nødvendig å grunngi melding om fritak etter første punktum. (1998, § 2-3a)

Samtidig er det viktig at barna ikke blir møtt med stereotype oppfatninger da det kan være uheldig for barnets opplevelse av seg selv i møte med fellesskapet. Sødal sier at «Jehovas vitner ... ønsker ikke at deres barn blir møtt med stereotype oppfatninger om hvordan Jehovas vitner er og stakkarsliggjøring av dem» (2009, s. 89). Det handler om å la elevene få oppleve stolthet over egen tro og livstolkning og samtidig gi dem mulighet til å vise respekt for andres.

Geir Winje (2011) skriver at:

Fagkunnskap er nødvendig når lærer og elever skal identifisere likheter og forskjeller mellom religioner og livssyn som er representert i klassen. Et godt elevfellesskap må ikke forutsette at alle er like (assimilering). En skal heller ikke overdrive forskjellene (segregering), men gi rom for begge deler (integrering). (s 160)

Jehovas vitner har krav på åpen kommunikasjon, tilpasset læring og differensiering. Jehovas vitner står for mye av kristelige verdier som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfridom, nestekjærlighet, tilgivelse og solidaritet. Dette er verdier som fremhever likheter og dermed kan elever av Jehovas vitner møte undervisningsstoffet fra sin egen tradisjon- få utdype egen identitet og tilknytning. Samtidig får elevene forståelse for og innlevelse i andre kulturer, livssyn og religioner. Dette rommer mangfoldet og kan skape en felles plattform i forhold til respekt og forståelse for likheter og ulikheter elever seg mellom.

Det finnes ikke to barn som er helt like. Du kan derfor med god grunn vente at unge Jehovas vitner eller andre elever treffer litt forskjellig avgjørelser når det gjelder visse aktiviteter eller oppgaver på skolen. Vi har tillit til at du også samtykker i prinsippet om samvittighetsfrihet. (WT, 2006, s 25)

Lærere har et viktig ansvar til å hjelpe elevene til å redusere fordommer mot andre elever i gruppen. «Forskjellene som tydeliggjør at ingen er helt like.... En felles bevissthet om både likheter og forskjeller kan bidra til integrering, i motsetning til segregering eller assimilering» (Winje, 2011, s. 145). «En lærer som primært forstår elevene som samhandlende og kulturelt betingende mennesker, vil fokusere på sosiale prosesser og kontekst for læringen» (Sødal, 2009, s. 21). Altså et sosiokulturelt læringssyn. Målet bør være at elevene ikke danner seg fiendebilder av dem som tror annerledes.

5. Presentasjon av funn og drøfting i lys av intervju og teori

Det faglige innholdet i skolen

I intervju med Lise og Lars er opplevelsen av utfordringene knyttet til det faglige innholdet delt.

Lise forteller at læreren var flink til å legge forholdene til rette på barneskolen ved å finne andre alternativ for henne ved bursdager, juleforberedelser, påske- og 17 mai forberedelser. Likevel opplevde hun å bli lei seg når hun ikke kunne delta på de samme arrangementene som resten av klassen. Hun følte imidlertid aldri press til å delta på noe hun ikke kunne være med på og ble aldri ekskludert fra undervisningen. I forhold til faglige utfordringer var ikke Lise alltid like engasjert i alle fag. Hun opplevde KRL og naturfag som interessante, men mye av lærestoffet stred imot hennes tro og det hun hadde lært. Dette førte til at hun til tider «meldte seg ut» på ungdomsskolen fordi hun var redd for å bli påvirket og forvirret. Den største utfordring opplevde hun å bli urettferdig behandlet av lærer på bakgrunn av hennes troslære. Hun forteller hun fikk urettferdig dårlig karakter på en naturfagprøve fordi lærer ikke «likte henne».

Lars opplevde en del utfordringer i forhold til faglig innhold i skolen. Han var nysgjerrig på de fleste fag, men opplevde også at lærestoffet i naturfag ble forvirrende. Han kunne heller ikke delta i kristendomstimene og ble tatt ut av klassen i disse undervisningstimene. Da måtte han sitte på gangen å vente. Det måtte han også når klassen sang morgensangen og når de sang «matverset» måtte han sitte og de andre elevene stå. Ved øving til 17 mai tog i skolegården, måtte han sitte på en benk å se på. Disse opplevelsene opplevdes ekskluderende og vanskelig. Andre opplevelser han opplevde som utfordrende var det å takke nei til bursdager, fester og juleforberedelser.

Drøfting

Det nevnes i teorien at det faglige innholdet kan skape utfordringer for barn av Jehovas vitner, noe som kommer frem hos intervjuobjektene. Skolens formålsparagraf om å fremme demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte blir en utfordring for lærere i møte med elever av Jehovas vitner og deres foreldre. Årsaken er at enkelte verdier, normer og kunnskap kan være i strid med det Jehovas vitner står for og tror på. Målet for barn av Jehovas vitner er

ikke at de skal gi avkall på sine normer, verdier og særtrekk eller at de, for å bli akseptert i skolen skal gjøre seg lik felleskapet.

«I skolen skal elevene også lære toleranse for det meningsmangfoldet som finnes i flerkulturelle og demokratiske samfunn. Derfor kan ikke assimilasjon være et mål i en inkluderende skole» (Manger, Lillejord & Nordahl 2013, s. 53). Klarer man å betrakte mangfoldet i skolen som en ressurs og ikke et problem, får man et mangfold som en integrert del av skolens pedagogiske innhold og organisering.

Lars og Lise nevner at spesielt naturfag ble en utfordring da mye av lærestoffet stred mot deres tro. Spesielt der faget pekte på temaer der egne refleksjoner ikke var «lov».

Lars havnet i situasjoner der noe av lærestoffet i naturfag virket «sannsynlig» og dette skapte forvirring og samvittighetsproblemer. Også Lise opplevde at hun av og til «meldte seg ut» da hun følte redsel for å bli påvirket i enkelte fag. Det nevnes i teoridelen at trossamfunnet er bekymret for at undervisningen på skolen kan gjøre barna deres i tvil om hva som er rett og galt og dermed blir barn av Jehovas vitner fulgt opp med kritiske øyne. Jehovas vitner og barn av Jehovas vitner er svært lojale overfor trossamfunnet og overfor sine foreldre og i skolesammenheng kan det skape utfordringer både for lærere og barna, noe som belyses i intervjuene.

Det nevnes videre i teoridelen at Trossamfunnet er ambivalent til utdanning, da det faglige innholdet som omhandler filosofi og etikkundervisning strider mot deres tro og oppfatning. Elever av Jehovas vitner skal forholde seg til et dobbelt sett regler, normer og verdier som kan skape angst og samvittighetsproblemer. Dette ser vi i Lars sitt tilfelle, der han unngikk å ta opp sin forvirring i forhold til det faglige stoffet med sine foreldre av lojalitet til dem og trossamfunnet.

Lars opplevde å bli tatt ut av kristendomstimene og i andre sammenhenger der han ikke kunne følge det fastsatte opplegget. I Lises tilfelle ble undervisningen bedre tilrettelagt slik at hun kunne delta sammen med de andre elevene. RLE- undervisningen er i dag endret, der formålet er at elever skal få innsikt i de forskjellige religioner og livssyn. Dette bidrar til å samle alle elever og opplæringsloven legger til grunn at undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk der undervisningen ikke skal være forkynnende eller med innslag av religionsutøvelse. Lars opplevde det som en påkjenning å bli tatt ut av kristendomstimene og dermed kan det i mange tilfeller være hensiktsmessig for barn av Jehovas vitner å observere,

men ikke delta, mens det for andre er bedre med fritak eller alternativ undervisning. Samtidig er det et åpent spørsmål hvor mye hensyn lærere/skolen skal ta til foreldrene når man ser at fritak for eksempel oppleves som en belastning for barna. Dette er et vanskelig dilemma som kan føre til at lærere står i krysspress mellom foreldre og barn. Både Lise og Lars poengterer at høytidsfeiringer og bursdagsfeiringer i skolesammenheng opplevdes utfordrende, men at hjemmet kompenserte med å lage ekstra hygge i slike situasjoner.

Lise og Lars hadde foreldre som ønsket at de skulle ta skolen seriøst. Foreldrene til Lars opplevde samarbeidet med lærerne som noe problematisk da lærerne ofte hadde en «ovenfra og ned» holdning i møte med dem. Antakelig var det heller ikke så stort fokus på skole/hjem samarbeid for 40 år siden som det er i dag. Skolen har i dag en større forventning til oppfølging fra hjemmet og omvendt. Foreldrene til Lise deltok på foreldremøter og hadde stort sett et godt samarbeid med de fleste lærerne, der de diskuterte løsninger i forhold til undervisningsopplegg og arrangementer hun ikke kunne delta på. Dette opplevdes trygt for Lise og hun understreker viktigheten av hjem/skole samarbeid. «*Jeg slapp å føle på usikkerheten eller samvittigheten med tanke på hva jeg kunne delta/ ikke delta på*» (vedlegg 1). Hjem/skole samarbeid er dermed viktig for å unngå at barn av Jehovas vitner blir misforstått og for å unngå utfordringer som igjen kan føre til tilpasningsvansker og utfordringer. Dette innebærer blant annet å være i forkant slik at barna og foreldre er forberedt på formål med fag og undervisningsopplegg.

Sosial trivsel i skolen

Lise opplevde å bli mobbet på barneskolen, men dette endret seg på ungdomsskolen. Hun syntes det var litt vanskelig å ikke kunne delta på fester og bursdager, men familien kompenserte ofte med ekstra kos og hygge hjemme i slike sammenhenger. Vennene var lite påvirket av hennes trobakgrunn i ungdomsskolen og hun hadde god kontakt med de fleste medelever.

Lars kjente mange fra barndommen da han begynte på skolen. Dette opplevdes som trygt. Han følte seg akseptert og respektert av sine medelever, men opplevde en del utfordringer i forhold til lærernes negative holdning til han på ungdomsskolen. Dette påvirket de andre elevene og han ble ofte nevnt som «han der Jehovas vitne». Fikk etter hvert et anstrengt forhold til både lærer og medelever som førte til engstelse og sosial tilbaketrekking. Men, i 9 klasse fikk han en lærer som reddet mye av hans negative opplevelser fra tidligere. En lærer som «så» han og respekterte han for den han var.

Drøfting

Som nevnt i teoridelen, kan barn av Jehovas vitner møte på en rekke utfordringer knyttet til sosiale relasjoner og omgang med medelever. Både Lise og Lars hadde venner både i og utenfor menigheten i oppveksten og opplevde ikke at deres trosretning påvirket relasjonen til venner på spesiell negativ måte. Dette kan tyde på at barn ikke er opptatt av religion med tanke på vennskap. I teorikapittelet påpekes det at Jehovas vitner ofte motiverer sine barn til å finne venner i eget trossamfunn, men både Lars og Lise opplevde aksept fra sine foreldre til å ha venner også utenfor menigheten. Man kan anta at foreldrenes aksept for venner også utenfor menigheten, styrket dem i det sosiale og medførte få eller ingen utfordringer. Lars opplevde imidlertid å miste kontakten med mange av hans tidligere venner da han kom i tenårene. Dette skyldtes at de begynte å interessere seg for jenter og fester, noe han ikke kunne ta del i.

I følge Sødal i teorikapittelet, er det en del foreldre som ikke ønsker at deres barn skal ha venner utenom menigheten. Dette kan i mange tilfeller oppleves som en ekstra belastning både for barnet. Det finnes ingen svar på hvordan man kan håndtere slike holdninger, men det kan understrekes at et velfungerende hjem/skole samarbeid vil i mange tilfeller hindre uheldige situasjoner og bidra til en felles forståelse til barnets beste.

Både Lise og Lars opplevde utfordringer i forhold til å ikke kunne delta på bursdagsfeiringer og fester. Disse følelsene handlet om å føle seg ekskludert og annerledes. Skolen i dag tar mer hensyn til dette og jobber for en inkluderende skole der feiringer bare blir markert og der lærere tilrettelegger slik at alle kan delta på ulike måter.

Lise opplevde å bli mobbet på barneskolen, men påpeker at det ikke var på grunn av hennes trosretning, men mer på grunn av hennes sjenerte fremtreden. Vennene hennes var lite påvirket av hennes trobakgrunn, ifølge henne. Dette viser at det ikke alltid er opplagt at barn av Jehovas vitners utfordringer i skolen har årsak i deres trosretning. Lars hadde god relasjon til både medelever og lærere på barneskolen, og forteller at læreren aldri *gjorde noe nummer av at han var Jehovas vitne* (vedlegg 2). På ungdomskolen fikk han imidlertid en lærer som hadde fordommer mot Jehovas vitner og som på bakgrunn av det, mobbet Lars ved stadig å påpeke hva Lars var. Dette medførte at medelever ble påvirket av læreren og begynte å kalle Lars for «han der Jehovas vitne». Dette viser at ikke alle barn ønsker at deres tro synliggjøres da stereotype oppfatninger kan være uheldig for barnets opplevelse av seg selv i møte med felleskapet. Han opplevde flere utfordrende situasjoner der han følte seg fremmedgjort,

annerledes og ekskludert. På den annen side er det et interessant funn at læreren i dette tilfelle var årsaken til at forholdet til medelevene ble dårlig. Det viser at læreren er i en maktposisjon som kan få negative følger om den blir misbrukt.

Nina B.J Berg (2012) skriver at:

For eleven, som har rett til å forvente at læreren er den som skal gi trygghet på skolen, oppleves det som et enormt svik å bli plaget av læreren, og som mye verre enn om medelever står for plaging og mobbing. (s. 89)

Dette underbygges i intervju med Lise «Å bli urettferdig behandlet av lærer er en belastning og oppleves nesten verre enn å bli urettferdig behandlet av jevngamle» (vedlegg 1). Negativ tilbakemelding, mobbing og ekskludering påvirker både selvbilde og identitet og kan føre til store psykiske belastninger over tid.

Lærerens rolle

Et interessant funn i dette studiet er at både Lise og Lars møtte på lærere som hadde fordommer mot Jehovas vitner og dermed påførte dem utfordringer på skolen. Dette gjaldt ikke alle lærere og de påpeker at de stort sett hadde god relasjon til de fleste lærere. Begge opplevde relasjonen til lærerne som god i barneskolen, men at enkelte lærere i ungdomsskolen var vanskelig å forholde seg til. I Lars sitt tilfelle opplevde han å bli direkte mobbet av læreren, noe som påvirket hans relasjon også til sine medelever.

Både Lise og Lars opplevde at foreldrene engasjerte seg i skolen og var positiv til et godt samarbeid med lærerne. Lars opplevde at samarbeidet mellom lærer og foreldre ble anstrengt på ungdomsskolen grunnet lærerens fordommer til Jehovas vitner. De påpeker begge hvor viktig det er at lærere møter barn av Jehovas vitner på samme måte som alle andre elever. Lise opplevde sjelden/aldri å bli tatt ut av undervisningen. Derimot opplevde Lars dette ofte, noe som opplevdes som en belastning. Både Lise og Lars påpeker at en god relasjon mellom barn og lærere er avgjørende for å ivareta barnets rettigheter og behov både i undervisningssammenheng og i den sosiale arena. Dette innebærer tilrettelegging i undervisning der det er nødvendig og på en slik måte at barn av Jehovas vitner ikke føler seg ekskludert eller «stakkarsliggjort» men opplever å være en like stor del av felleskapet som alle andre. Lars understreker i tillegg at kommunikasjon mellom alle partene er en forutsetning for at misforståelser og usikkerhet unngås. (Vedlegg 2)

Drøfting

I følge stortingsmelding nr. 11 *Læreren: rollen og utdanningen* «deles lærerrollen inn i tre hovedområder. (1) læreren i møte med elevene, (2) Læreren som del av et profesjonelt felleskap, og (3) Læreren i møte med foreldre og andre samarbeidspartnere» (Det kongelige kunnskapsdepartementet, 2009, s. 12).

For alle elever er det et grunnleggende spørsmål som er viktigere enn all didaktikk, «Liker du meg?» Både Lars og Lise opplevde i noen tilfeller at læreren ikke likte dem og dette fikk negativ betydning for motivasjon og engasjement i læringsprosessen og for tryggheten og trivselen for dem begge. Det handler om opplevelsen av å ikke bli respektert, forstått, anerkjent og sett. Læreren har et ansvar å etablere gode relasjoner til elevene og for barn av Jehovas vitner vil det være avgjørende med tanke på de utfordringer de kan møte på i skolen. Lise og Lars opplevde tillitsbrudd fra lærerens side som skapte utfordringer for dem begge. (Vedlegg 1 og 2) God relasjon mellom lærer og barn av Jehovas vitner er viktig for å unngå unødvendige utfordringer. Dette innebærer at lærer opptrer på en ærlig og troverdig måte «Lærere som møter eleven med en grunnleggende skepsis, legger grunnlaget for en annen relasjon enn lærere som møter eleven ut fra et ønske om å forstå elevens handlinger eller fortellinger i et positivt lys» (Olsen & Skogen 2014, s. 43).

Man kan anta at stereotype oppfatningen mange har i forhold til trosretningen Jehovas vitner er skapt av media, rykter eller direkte møter med medlemmene. Det kan i enkelte tilfeller være lærere som opplever at deres egen tro og livstolkning blir utfordret i møte med Jehovas vitner. Mange faktorer kan være med på å påvirke lærerens holdning til barn av Jehovas vitner og som kan vanskeliggjøre samarbeidet med foreldre og barna. Læreren kan oppleve krysspress og tidspress forhold til kompetansekravene. For store krav om individuell oppfølging kan for mange lærere medføre at de ikke makter å «se» alle elevene og følge opp på en god måte.

I Lars sitt tilfelle ble hjem/skole samarbeidet vanskelig på bakgrunn av lærernes fordommer mot Jehovas vitner, i tillegg påvirket dette de andre elevenes syn overfor han. Læreren er rollemodell og har stor påvirkningsevne i et klasserom. Man kan anta at noen barn av Jehovas vitner fortsatt opplever utfordringer i form av mobbing i møte med lærere og som kan være vanskelig å avdekke. Dette er svært uheldig.

Lise og Lars hadde til dels ulike oppfatninger av skole/ hjem samarbeidet. Begge hadde de foreldre som var opptatt av at de skulle gjøre sitt beste på skolen. Lises foreldre deltok på

foreldremøter og hadde et godt samarbeid med lærerne. I teoridelen påpekes det at lærere må ta hensyn til hele barnegrupper og det enkelte barnet. Dette er en utfordring som understreker viktigheten med foreldresamarbeid. Lærere skal formidle verdier og fagstoff slik det er fastslått i lover og planer for opplæring. Dette krever at lærere har positive holdninger i møte med barns ulike behov og forutsetninger. Imidlertid var hjem/skole samarbeidet i Lars sitt tilfelle vanskelig. Dette på bakgrunn av lærerens fordommer til Jehovas vitner. Dette er et godt eksempel på hvor vanskelig samarbeidet blir når relasjonen ikke vektlegges fra lærerens side. Det skaper unødvendige utfordringer for barnet både i forhold til det faglige og det sosiale.

Ved spørsmål om hva intervjuobjektene mener er lærerens viktigste oppgave i møte med barn av Jehovas vitner, var svarene nokså like. Lise peker på skole/hjem samarbeid, at lærer «ser» barnet, at barnet må kunne stole på læreren og at lærer må tilegne seg kunnskap og innsikt i Jehovas vitner for å på best mulig måte kan møte barnet i forhold til det faglige og det sosiale. Hun mener også at overdreven oppmerksomhet fra lærerens side ikke er heldig og forsterker barnets opplevelse av å være annerledes. Lars underbygger Lises påstand. Han poengterer viktigheten av at lærere møter dem på samme måte som alle andre og ikke som et «Jehovas vitne». Lærere må, til tross for egne fordommer og skepsis, møte alle på en profesjonell måte.

Lars hadde erfaringer av å bli tatt ut av undervisningen i fag han ikke kunne delta på. Dette påpeker han er uheldig. På den annen side er det situasjoner i undervisningssammenheng der lærere må respektere foreldrenes krav om at deres barn ikke skal delta. Det kan imidlertid være svært utfordrende for lærere å oppleve at bestemmelser blir tatt av foreldre, der barna ikke har mulighet til å ta egne valg og der foreldrenes bestemmelser blir en belastning for barna. God informasjon kan imidlertid skape trygghet hos foreldrene, noe som kan føre til samtaler og løsninger og færre fritaksmeldinger.

Lærere i dag skal ta hensyn til alle elevene og ivareta deres rettigheter og behov både i undervisningssammenheng og i møte med hver enkelt elev. Det er fokus på felleskapet og individuell tilrettelegging. Slik har skolen utviklet seg i positiv retning, men som samtidig skaper store utfordringer for lærere i møte med mangfoldet i skolen. Lærere kan oppleve å bli dratt mellom behovet til majoriteten og behovet til den enkelte minoritetsgruppe eller enkelte elev. Hvordan kan man unngå at arbeidet for inkludering, faglig og sosialt, blir en assimileringsspross der elever av Jehovas vitner tas opp i og blir en del av den dominante kulturen i skolen? Lærere må ha kjennskap til disse forholdene for å kunne på best mulig måte møte elevene på bakgrunn av deres tenkning og troslære. Likevel vil Skolens formålsparagraf

om å fremme demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte bli en utfordring for lærere i møte med barn av Jehovas vitner og deres foreldre. Årsaken er at enkelte verdier, normer og kunnskap kan være i strid med det Jehovas vitner står for og tror på. Kan man i det hele tatt fremme disse verdiene i møte med barn av Jehovas vitner? Retningslinjene kan skape vansker og utfordringer for barn av Jehovas vitner om ikke skolen og lærere er oppmerksomme, har kompetanse innenfor møte med minoritets elever og mangel på kunnskap om de ulike trosretninger og religioner. Det er tydelig at elevenes forhold til læreren er helt vesentlig for å unngå eventuelle konflikter, og kanskje spesielt for elever med annen trostradisjon enn majoriteten av elevene i klassen.

6. Konklusjon

Denne oppgaven har hatt fokus på barn av Jehovas vitner i skolen. Problemstillingen var som følger: «*Hvilke utfordringer kan barn av Jehovas vitner møte i dagens skole og på hvilken måter kan lærere møte disse utfordringene på skolen og i undervisningssammenheng?*» Da det utfra forskningen ser ut til at det har vært lite fokus på barn av Jehovas vitner i skolen, mener jeg det er viktig at dette får mer fokus i skolen. Intervjuobjektene egne erfaringer viser at det er tydelig at det kan oppstå utfordringer som kan skape vansker for barn av Jehovas vitner i skolen. Funnene i forskningen viser imidlertid at mye har endret seg på 30-40 år. I Lars sitt tilfelle var det lite fokus på tilrettelegging i undervisningen, noe som medførte utfordringer i form av at han ofte ble tatt ut av klassen. Lise derimot opplevde sjelden å bli tatt ut av klassen og kunne delta sammen med resten av klassen ved å få undervisningen tilrettelagt. Det tyder på at hensyn til minoritetsgrupper vektlegges mer i dag og at individuelle behov blir ivaretatt i forhold til faglig og sosiale forhold.

Det er interessant å se at lærerens rolle har fått «stor plass» med tanke på problemstillingen, da det kommer frem i intervju at en god relasjon mellom lærer/elev og lærer/ foreldre samt lærerens holdninger og evne til tilrettelegging er helt vesentlig for elevenes faglige og sosiale trivsel. Lars ble direkte mobbet av lærer, noe som førte til at også medelever ble påvirket til å gjøre det samme. Fokus på mobbing er i dag større enn for 40 år siden og er en del av satsningsområdene på alle skoler i Norge. Likevel kan man ikke se bort ifra at enkelte elever opplever å bli mobbet av lærere som har ulike fordommer mot dem. Et interessant funn i forskningen er at begge intervjuobjektene ikke opplevde direkte mobbing fra jevngamle på bakgrunn av deres trosretning. De ble derimot mobbet på bakgrunn av helt andre årsaker, der læreren var en direkte årsak i det ene tilfelle. Igjen trekkes lærerens rolle inn i forskningen og belyser hvor viktig det er at læreren møter barn av Jehovas vitner uten fordommer, men med respekt, forståelse og anerkjennelse og der arbeidet for et inkluderende felleskap med toleranse for likheter og forskjeller bør vektlegges. Ideelt sett vil et godt samarbeid skole/hjem skape forståelse og begrense utfordringene ved å finne løsninger. Samtidig kan foreldrenes skepsis vanskeliggjøre et samarbeid. Det vil da være viktig å ikke sette foreldrenes behov foran barnets behov da foreldrenes behov kan føre til isolering av barnet. Her har læreren en utfordring. Vil de tørre å imøtegå foreldrenes krav når de ser at kravene blir en for stor belastning for barnet? Et samarbeid er likevel viktig for at skolen skal forstå hvor sentral rolle religionen har i familiens liv. Lærere må ha kunnskap og

forståelse om Jehovas vitner slik at de på best mulig måte kan imøtekomme barna. Klarer læreren å se eleven som en ressurs, vil barnet bli innlemmet på et likeverdig plan der lærer møter eleven med respekt, åpenhet og forståelse, dermed kan mange utfordringer unngås for barn av Jehovas vitner.

Litteraturliste

Berg, N. (2012). *Føre var!: Forebyggende psykisk helsearbeid i skolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Det kongelige kunnskapsdepartementet. (2009). *Læreren: rollen og utdanningen*. (Meld. St. 11, 2008-2009). Hentet fra <https://regjeringen.no>

Eidhamar, L. G. (2009). Formidling av holdninger i religions- og livssynsundervisningen. I R. Danielsen, L. G. Eidhamar, H. Hodne, G. Skeie, G. Winje & H. K. Sødal (Red.), *Religions- og livssynsdidaktikk: En innføring* (4. utg., s. 105-113). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.

Forskrift til opplæringslova, FOR-2010-07-07-1081. (2010). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Imsen, G. (2009). *Lærerens verden: innføring i generell didaktikk* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Manger, T., Lillejord, S. & Nordahl, T. (2013). En skole for alle. I T. Manger, S. Lillejord, T. Nordahl & T. Helland, *Livet i skolen 1: Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: Undervisning og læring* (2. utg., s. 37-69). [Bergen]: Fagbokforlaget.

Nordahl, T., Lillejord, S. & Manger, T. (2013). Den profesjonelle lærer i møte med andre. I T. Nordahl, S. Lillejord & T. Manger, *Livet i skolen 2: Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: lærerprofesjonalitet* (s. 195-231). [Bergen]: Fagbokforlaget.

Olsen, M. H. & Skogen, K. (2014). *Kontaktlæreren*. Oslo, Norge: Universitetsforlaget AS.

Opplæringsloven, LOV-1998-07-17-61. (2002). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Opplæringsloven, LOV-1998-07-17-61. (2008). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Opplæringsloven, LOV-1998-07-17-61. (2017). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Ringnes, H. K. (2009). Individet i gruppen. En psykologisk tilnærming til det å være et Jehovas vitne. I H. K. Ringnes & H. K. Sødal (Red.), *Jehovas vitner: en flerfaglig studie* (s. 95-106). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Ringnes, H. K & Sødal, H. K. (2009). Jehovas vitner. En religionsvitenskapelig presentasjon. I H. K. Ringnes & H. K. Sødal (Red.), *Jehovas vitner: en flerfaglig studie* (s. 13-50). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Statistisk Sentralbyrå. (2016). *Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja, 1. januar 2016*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/trosamf/aar/2016-11-25?fane=tabell&sort=nummer&tabell=285398>

Sødal, H. K. (2009). Barn i Jehovas vitner. Møte med skole og barnehage. I H. K. Ringnes & H. K. Sødal (Red.), *Jehovas vitner: en flerfaglig studie* (s. 79-94). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Sødal, H. K. (2009). Religions- og livssynsdidaktikk. I R. Danielsen, L. G. Eidhamar, H. Hodne, G. Skeie, G. Winje & H. K. Sødal (Red.), *Relgions- og livssynsdidaktikk: En innføring* (4. utg., s. 11-27). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.

Sødal, H. K. & Eidhamar, L. G. (2009). Den gode religions- og livssynslæreren. I R. Danielsen, L. G. Eidhamar, H. Hodne, G. Skeie, G. Winje & H. K. Sødal (Red.), *Relgions- og livssynsdidaktikk: En innføring* (4. utg., s. 27-45). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2006). *Jehovas vitner og utdanning*. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc. Brooklyn.

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2009). *Bibelen: Hva er dens budskap?*. Ytre Enebakk: Jehovas vitner – vaktårnets Bibel- og Traktatselskap.

Winje, G. (2011). Religions- og livssynsmangfold. I M. B. Postholm, E. Munthe, P. Haug & R. J. Krumsvik (Red.), *Elevmangfold i skolen: 5-10* (s. 139-163). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.

Vedlegg 1. Utdrag av intervju med «Lise»

Intervjuer: Hvordan var det å vokse opp som Jehovas vitne?

Lise: i tidlig barndom var det trygt og godt fordi jeg hadde normer og retningslinjer å forholde meg til, samt kjærlige foreldre. De hadde regelmessig bibelstudie med meg og jeg følte i tidlig alder en sterk tro på- og kjærlighet til Gud. Jeg lærte at jeg kunne be til Han om jeg hadde bekymringer, noe jeg synes var godt. Vennene mine var barn i menigheten og de voksne i menigheten var flinke til å oppmuntre meg og rose meg. Det ble stadig vekk arrangert barneselskaper med kaker og godteri, lek og moro og på fritiden dro vi ofte på grillturer, spilte fotball og andre fritidsaktiviteter sammen med menigheten. Jeg gikk ofte på svømmetrening og spilte fotball på fritiden og barndommen opplevdes trygg og god for meg.

I ungdomsårene hadde jeg fortsatt bibelstudie og fikk en viss frihet til å være sammen med de jeg ville. Jeg deltok i fritidsaktiviteter sammen med venner som både var i og utenfor menigheten. Mine foreldre ga meg full frihet til å velge selv angående å bli døpt som Jehovas vitne og i en alder av 18 år valgte jeg å døpes. Foreldrene mine presiserte viktigheten av å ta egne valg. I voksen alder ser jeg hvordan det å følge Bibelske normer har vært en beskyttelse for meg til tross for at jeg i enkelte sammenhenger kunne føle meg annerledes og utenfor. For eksempel kunne jeg bli lei meg når jeg ikke kunne delta på de samme arrangementene som resten av klassen på skolen. Det var spesielt vanskelig rundt jul og bursdagsfeiringer. Men, de stundene ble ofte glemt fordi jeg innerst inne visste årsaken til at vi som Guds folk (Apostlenes gjerning 15:17) ikke kunne delta i skikker av hedensk opprinnelse (2.Kor 6: 17, Åp 18:4) Min sterke tro og lojalitet til Gud gjorde også at uroen for hva andre tenkte om meg, ble dempet.

Intervjuer: Hvordan opplevde du det å begynne på skolen og hvordan var skolehverdagen din?

Lise: Jeg ble godt tatt imot av lærerne da jeg begynte på skolen og hadde en god relasjon til læreren. Hun var veldig respektfull overfor både meg og mine foreldre og hun forsøkte alltid å kompensere / finne andre alternativ til Juleskikker og lignende slik at jeg ikke skulle føle meg utenfor. Ellers opplevde jeg skolehverdagen til tider problematisk. Forholdene til mine medelever var ikke alltid så bra på barneskolen. Opplevde at de baksnakket meg og ble mobbet de første årene. Jeg var nok litt innesluttet og sjenert og følte meg ofte litt alene. Men, etter hvert skjønnte jeg at det ikke nyttet å stå i et hjørne å gråte, så jeg begynte å forsvare meg og

noen ganger med å gå fysisk til angrep. På ungdomskolen ble det slutt på mobbingen. Jeg ble populær og fikk et godt vennskap med flere av medelevene. Var med de hjem og av og til fikk jeg overnatte hos dem. De var også med meg hjem. Men, jeg måtte ta noen valg etter hvert i forhold til venner utenfor menigheten. Jeg ble advart av mine foreldre og menigheten om å velge venner utfra hvilke livsførsel de levde. Festing, røyking og kjærester ble etter hvert et tema for mange av de vennene jeg hadde og da måtte jeg slutte å være sammen med dem. Dette av respekt for Gud, mine foreldre og menigheten og for selv å unngå å bli påvirket i negativ retning.

Intervjuer: Hvilket syn hadde dine foreldre til skole og utdanning?

Lise: De ville at jeg skulle ta skolen seriøst. De mente at jeg måtte gjøre mitt beste, men forventet ikke toppkarakterer i alle fag. De har alltid oppfordret meg på det sterkeste å ta en utdanning og å fullføre det jeg har begynt på. Mine foreldre deltok på foreldremøter og hadde et godt samarbeid med de fleste lærerne i forhold til min skolegang. Sammen diskuterte de løsninger i forhold til undervisningsopplegg og arrangementer jeg ikke kunne delta på. Det opplevdes trygt å vite at mine foreldre snakket med lærerne fordi da visste jeg at jeg slapp å føle på usikkerhet eller samvittighet med tanke på hva jeg kunne delta på/ikke delta på. Læreren fulgte meg opp på best mulig måte i alle de forhold som var viktig for mine foreldre å ha oversikt over. Jeg hadde full frihet til å velge hvilken utdanning jeg ville slå inn på og endte med å ta bachelor utdanning på UiO, Digitale Medier.

Intervjuer: Hvilken relasjon hadde du til lærerne og hva medførte til at relasjonen var god/dårlig?

Lise: De første årene på barneskolen hadde jeg en lærer som viste meg stor respekt og forståelse. Hun hadde jevnlig kontakt med mine foreldre og var opptatt av å legge forholdene til rette for at jeg skulle ha det bra på alle områder. Hun forsøkte alltid å kompensere og finne andre alternativ når noen hadde bursdag, når klassen lagde julepynt og ved forberedelser til 17 mai. Det var vanlig å reise seg i klassen å synge bursdagssangen til den som hadde bursdag. Dette kunne ikke jeg delta på og av hensyn til meg, ble bursdagssangen sunget uten at elevene måtte reise seg. Det ble liksom litt lettere for jeg ble mindre «synlig» da. Ved juleforberedelser kunne jeg delta i felleskapet ved å tegne og lage andre ting som ikke var relatert til julen. Hun var imøtekommende i forhold til mine behov og gjorde en helhjertet innsats for å inkludere meg. Hun gjorde heller ikke noe «nummer av» at jeg var Jehovas vitne blant de andre elevene,

men var opptatt av å belyse alle religioner og livssyn i KRLE timene på en måte som fikk meg til å føle meg inkludert og akseptert til tross for at jeg hadde en annen tro. Det var i tillegg flere i klassen som tilhørte andre religioner, blant annet to muslimer. Læreren var flink til å belyse at vi mennesker er både like og ulike i vår tro og måten vi ser verden på. Det var med på å skape interessante timer der vi alle ble engasjerte og nyskjerrig på hverandre på en positiv og aksepterende måte. Læreren favoriserte aldri noen spesielle religioner eller trosretninger, men lærte oss at det å ha innsikt i og kunnskap om forskjellige trosretninger og religioner, er med på å skape toleranse, aksept og vennskap mellom mennesker.

I 8 klasse fikk vi en naturfaglærer som viste veldig tydelig at hun var sterkt imot Jehovas vitner. Jeg følte hun distanserte seg og overså meg i mange tilfeller. Jeg husker hun ved en anledning, med vilje, ga meg dårlig karakter på en naturfagprøve. Jeg følte det veldig urettferdig og snakket med klasseforstanderen min om dette. Hun tok dette opp med læreren som hadde rettet prøven og sørget for at karakteren ble endret. Etter den episoden ble jeg totalt oversett av læreren som jeg hadde i naturfag og følte ofte at hun ikke likte meg.

Intervjuer: Hvordan opplevde du skolen i forhold til faglig og sosial trivsel?

Lise: Jeg var nok ikke alltid like engasjert i alle fag. Det varierte litt i forhold til hvilken alder jeg var i. På barneskolen var læreren min en viktig person som støttet meg i mine behov. Jeg likte matematikk, norsk og engelsk. KRLE og naturfag var også interessante fag, men mye av lærestoffet opplevde jeg stred imot min tro og det jeg hadde lært.

På ungdomsskolen førte det til at jeg til tider «meldte meg ut»- kanskje for å beskytte meg selv for påvirkning og forvirring.. Jeg let med å følge med i enkelte timer og i tillegg slet jeg en del med konsentrasjonen, noe som gikk ut over motivasjonen. Men, jeg benyttet meg stort sett av «skippertakmetoden» og gikk ut av ungdomsskolen med 4, 5 i snitt.

Jeg opplevde å bli mobbet på barneskolen, og det var en stor belastning i en periode. Men, heldigvis snudde dette da jeg ble eldre og kom i ungdomsskolen. Det handlet nok om at jeg «sto opp for meg selv» og begynte å ta igjen. Jeg ble etter hvert populær og opplevde å ha god kontakt med de fleste medelevene på skolen.

Intervjuer: Hva mener du er lærerens viktigste oppgave i møte med barn av Jehovas vitner i skolen?

Lise: Alle barn er forskjellig og har ulike oppfatninger av hvordan det er å ikke delta på det andre barn deltar på. Noen takler det kjempebra, mens andre føler det som en belastning. En lærer bør merke seg om barnet virker glad eller trist og spørre barnet om det har det bra. Ved mistanke om at barnet sliter med noe, bør læreren i tillegg ta kontakt med foreldrene og informere dem om sin bekymring. Ingen barn skal lide i stillhet og læreren er en viktig voksenperson som barnet skal kunne stole på når livet er vanskelig. Det er viktig at barnet føler seg sett, da det ofte kan komme i situasjoner hvor det potensielt kan føle seg utenfor og sårbar. Dog er det viktig at en lærer ikke prøver å forsterke barnets sårbarhet, eller manipulere et barn som er fornøyd med hvordan ting er, til å føle at det går glipp av noe eller kjenne på om det «egentlig har det bra». Overdreven oppmerksomhet fra lærere, kan også oppleves som en belastning og faktisk forsterke følelsen av å være annerledes. Vet at mange av mine venner i menigheten opplevde å bli stakkarsliggjort av enkelte lærer på skolen, noe som medførte at man til slutt nesten tror at det er «synd på en».

Ellers er det viktig at lærer har godt samarbeid med foreldre. Det oppleves trygt for alle parter og bidrar til god relasjon mellom partene. Tror i tillegg at lærere kommer langt med grunnleggende kunnskap og innsikt i hvordan Jehovas vitner lever, hva de tror på og deres normer og leveregele. Med kunnskap skapes forståelse og med forståelse skapes aksept. Dette bidrar til at eventuelle utfordringer for både barn av Jehovas vitner og lærere, kan minimeres og håndteres på en god måte for alle. Samtidig vil en lærer med kompetanse og kunnskap være i stand til å tilrettelegge undervisningen på en profesjonell og bedre måte enn lærere som ikke har innsikt og kunnskap om Jehovas vitners trosretning.

Intervjuer: Hva opplevde du som den største utfordringen i skolehverdagen og hvordan håndterte du dem?

Lise: Den største utfordringen var nok det å ikke føle seg akseptert av læreren da jeg begynte i 8 klasse. Man er i en sårbar alder og for meg var den negative holdningen fra læreren vanskelig å håndtere. Heldigvis følte jeg at jeg kunne snakke med min kontaktlærer om det som opplevdes vanskelig og hun tok meg på alvor og støttet meg. Å bli urettferdig behandlet av lærer (refererer til karakteren i naturfag som ble satt på bakgrunn av at lærer ikke likte meg og det at jeg var Jehovas vitne) er en belastning og oppleves nesten verre enn å bli urettferdig behandlet av jevn gamle. For meg handlet det om tillit – noe denne læreren brøt og som var en belastning for meg. Men, stort sett var de fleste lærer hyggelige og møtte meg på en god måte. Jeg snakket åpent med mine foreldre om alt som skjedde på skolen og fikk god støtte og gode

råd på hvordan jeg skulle takle de ulike utfordringene. Menigheten hadde i tillegg «åpne dører» slik at man alltid kunne komme å søke råd og trøst hos dem om man trengte det. Min kjærighet til Gud og bibelstudie har hjulpet meg til å finne styrke der livet har vært vanskelig.

Mobbingen i tidlig barneskole var også en utfordring. Men, jeg lærte at det ikke var noen hjelp i å stå i en krok alene å gråte. Min måte å håndtere dette på var å «ta igjen», bli tøffere og stå oppreist for meg selv. Det var til tider vanskelig å være annerledes, å ikke kunne delta på alt som var moro og spennende, å ikke kunne gå i bursdagsselskap der alle de andre var med og det å ikke delta på fester da jeg gikk på ungdomsskolen. Men, menigheten og mine foreldre kompenserte ofte i slike sammenhenger – med egne hagefester, grillfester og utflukter. Dette bidro til at det vonde ofte ble glemt. Jeg hadde sterk tro og sterk kjærighet til Gud, mine foreldre og venner i menigheten. De ble mine støttespillere og mine aller viktigste personer i livet og bidro til å styrke meg som person og i min tro.

Vedlegg 2. Utdrag av intervju med «Lars».

Intervjuer: Hvordan var det å vokse opp om Jehovas vitne?

Lars: Jeg husker oppveksten som Jehovas vitne som positiv. Jeg hadde mange venner innenfor menigheten og vi var flinke til å være sosiale. Det var mye fotballspilling, musikk og etter hvert dansing. Som barn kan jeg ikke huske at det var så stort skille mellom meg som Jehovas vitner og de andre barna i gata. Vi lekte sammen hver dag og gikk på skole sammen. De eneste tilfellene hvor det oppsto et skille var med hensyn til julefeiring, fødselsdager og 17 mai. Jeg kan huske det var sårt å ikke kunne gå i bursdagen til min beste venn. Følte det var urettferdig og hadde vanskelig med å skjønne at det var så galt. Ellers kan jeg ikke huske at det var noen spesielt savn eller problematisk å ikke feire jul og 17 mai. Foreldrene mine passet på at vi også koste oss ekstra i forbindelse med feriene knyttet til høytidsdager.

Intervjuer: Hvordan opplevde du det å begynne på skolen og hvordan var skolehverdagen din?

Lars: Det å begynne på skolen var nok det samme for meg som for alle andre. Det var noe nytt og spennende og jeg kjente allerede mange av de som startet på skolen samtidig som meg. Det var trygt å ha venner som kjente meg fra før og som aksepterte meg for den jeg var. Min storebror hadde gått på samme skole og hadde gått «foran meg og tatt støytet». Han var nok mer alene da han begynte på skolen fordi vi var ny i bygda og hadde nettopp flyttet dit. Læreren min kjente tydeligvis til hva vi sto for og gjorde ikke noe nummer ut av at jeg var annerledes. Så, de første årene på skolen var gode og jeg følte jeg var en del av felleskapet, akseptert og respektert av både medelever og lærere. Dette endret seg da jeg begynte i 7 klasse. Læreren skulle «hele tiden» påpeke at jeg var annerledes, noe jeg opplevde som en belastning. Jeg følte et skille mellom meg og «flokken».

Intervjuer: Hvilket syn hadde foreldrene dine til skolen og utdanning?

Lars: Mine foreldre så på utdanning som noe viktig, noe vi måtte ta på alvor og anstrenge oss for å fullføre. De mente at det å skaffe seg en utdanning og et yrke var helt nødvendig for å kunne forsørge seg selv og en eventuell familie. Det ble også brukt bibelske argumenter for hvorfor det var viktig, slike vers som «den som ikke arbeider, skal heller ikke spise» og «den som ikke sørger for sin husstand, er verre enn en som er utro». De mente altså at skole og

utdanning var viktig for å oppfylle slike bibelske forpliktelser. De var opptatt av hvordan jeg oppførte meg på skolen og at jeg anstrengte meg for å få gode karakterer.

Intervjuer: Hvilken relasjon hadde du til lærerne og hva medførte til at relasjonen var god/dårlig?

Lars: Læreren min i 1- 6 klasse var veldig flink og vi hadde god relasjon. Hun behandlet meg på samme måte som alle de andre elevene og gjorde aldri noe nummer av min tro. Hun hadde i tillegg god relasjon til mine foreldre. De kunne alltid kontakte henne om de hadde spørsmål eller innsigelser i forhold til undervisningen eller andre forhold som angikk meg på skolen. Hun var lyttende, forståelsesfull og hadde en naturlig evne til å vise omsorg og anerkjennelse til alle elevene. Hun så hver og en og hadde nok et spesielt «øye» til meg for å passe på at jeg hadde det bra både i forhold til undervisningen og ute blant medelevene.

Fra 6 klasse endret situasjonen seg for meg da jeg fikk en lærer som hadde en helt annen holdning til meg. Han «brakte» blant annet det at jeg var Jehovas vitne som argument for at jeg burde oppføre meg bedre enn de andre elevene. Jeg følte jeg måtte være perfekt. En dag kastet hun meg ut av timen fordi hun mente at jeg forstyrret de andre elevene. Senere på dagen ringte hun mine foreldre for å fortelle dette og brukte da formuleringen: «Jeg hadde ikke trodd dette om sønnen deres, siden dere er Jehovas vitner!» Det at læreren hadde dette synet på meg, gjorde at det stadig ble påpekt hva jeg var og dette var en stor belastning som førte til at jeg ble usikker og engstelig. Den spontane gleden min forsvant og jeg strevde hver dag for å vise at jeg var «flink», snill og lojal både overfor læreren og mine foreldre. Ble redd for å gjøre noe galt og ble etter hvert stille og innesluttet. Situasjonen ble ikke noe bedre og den nye læreren likte også å trekke frem at jeg var annerledes. Hvis vi skulle skrive en stil om et tema hvor det var naturlig å skrive om hva jeg trodde på (livets opprinnelse, for eksempel), ble gjerne min stil lest høyt opp i klassen. Ikke for at stilen min var spesielt god, men for at den var annerledes og for at jeg tror læreren likte å fornede meg. Det hadde ikke vært noe problem om dette hadde skjedd av og til, men det ble nesten daglig påpekt hva jeg var – et Jehovas vitner og det var en belastning. Selv medeleven begynte å påpeke det etter hvert og ble på en måte påvirket av lærerens negative holdning til meg. Jeg ble behandlet som «han der Jehovas vitne» og jeg fikk et anstrengt forhold til både læreren og enkelte medelever. Jeg turte ikke fortelle om dette hjemme, da jeg var redd for at mine foreldre ikke skulle tro på meg og at de skulle tro at jeg var et «problembarn» på skolen. Det var en stor belastning å føle at jeg måtte være «snillere»

enn de andre fordi læreren ellers ville påpeke hvilke tro jeg tilhørte. I dag kan jeg se at måten enkelte lærere behandlet meg, grenset mot direkte mobbing.

Da jeg begynte i 9 klasse fikk jeg en lærer som berget mye av det jeg opplevde fra ungdomskolen. Han var fantastisk og brydde seg ikke om hvilken religion, legning, hudfarge eller sosialt lag elevene kom fra. Han var opptatt av oss som mennesker, som enkeltindivid og han hjalp hver enkelt med fokus på læring. Han brukte sin utdannelse til å hjelpe meg til å lære faget og pensum. Han anstrengte seg for å lære fra seg og tilpasset undervisningen til det beste for hver og en. Han tok seg bryet med å sette seg ned og forklare hvis det var ting jeg ikke forsto og jeg opplevde aldri at han så på meg som annerledes. Han møtte også mine foreldre med respekt, åpenhet og forståelse og jeg opplevde for første gang på lenge at læreren hadde tro på meg og anerkjente meg for den jeg var og det jeg mestret. En lærer jeg aldri har glemt, fordi han reddet mye av min selvrespekt og selvtillit og jeg fikk troen på meg selv og styrke til å «heve hodet» igjen.

Intervjuer: Hvordan opplevde du skolen i forhold til faglig og sosial trivsel?

Lars: Jeg likte å lære og jeg var nyskjerrig på de fleste fag. Naturfag var nok det faget som kunne oppleves litt vanskelig i forhold til det jeg trodde på og hadde lært. I naturfagtimen lærte vi om evolusjonsteorien og det sto i stor kontrast i forhold til min tro. Det var enkelte ganger jeg opplevde at fagstoffet virket sannsynlig og jeg husker jeg fikk dårlig samvittighet for å i det hele tatt tenke tanken på at noe av innholdet i faget kunne stemme. Det var jo ikke det jeg hadde lært og jeg diskuterte aldri dette med mine foreldre. I kristendomstimene ble jeg tatt ut av klassen og måtte sitte på gangen å vente til timen var ferdig. Dette fordi jeg som Jehovas vitne ikke kunne delta i kristendomsundervisningen. Når de andre elevene sang før maten, måtte de stå oppreist. Jeg måtte sitte og deltok heller ikke på det. Heller ikke kunne jeg delta på «Godmorgensangen» som klassen sang hver morgen. Da ventet jeg på gangen og kom inn i klassen når de hadde sunget ferdig. Når klassen/skolen øvde på å gå i 17 mai tog i skolegården, satt jeg alene på en benk å så på. Kunne nok kjenne på sårheten noen ganger og følte meg ofte ekskludert, til tross for at jeg visste at jeg ikke kunne delta på det vi i Jehovas vitner tar avstand fra. Men, det var på en måte ikke noen alternativer for meg i slike sammenhenger, så det var bare å akseptere.

Jeg trivdes med de andre elevene og spesielt de første årene på skolen. Opplevde aldri direkte mobbing fra medelever og de godtok meg som jeg var. Derimot kunne jeg nok føle på en viss

distanse da jeg ble eldre og mine venner begynte å interessere seg for jenter og fester og ting jeg ikke kunne delta på. Følelsen av å sitte på «sidelinjen» når alle de andre satt og planla helgens fest, var til tider vanskelig. Ikke fordi jeg ikke forsto hvorfor jeg ikke kunne delta. Det aksepterte jeg. Det var heller den vonde følelsen av å være «utenfor», ekskludert og «ikke en del av...». Da var lærerens holdning til meg noe som ikke gjorde situasjonen bedre for meg. Medelever kunne slenge «morsomme» kommentarer til meg og om meg- ikke for å være slem, men kanskje heller mer en slags aksept fra lærer om at Jehovas vitner kan man tulle med og slenge sarkastiske kommentarer til.

Intervjuer: Hva mener du er lærerens viktigste oppgave i møte med barn av Jehovas vitner i skolen?

Lars: Ut fra min erfaring mener jeg lærerens viktigste oppgave i møte med barn av Jehovas vitner, å møte dem på samme måte som alle de andre elevene. Det handler om å se dem som mennesker og ikke som Jehovas vitner. Det er mange fordommer og en skepsis rettet mot Jehovas vitner generelt i samfunnet, men lærere må opptre på en profesjonell måte og aldri utfra deres egen tro, normer og verdier, signalisere til barn av Jehovas vitner at deres tro og livsstil er mindre verdt enn andres. Selvfølgelig vil det være situasjoner hvor læreren må ta hensyn til barns samvittighet og ikke presse dem til å delta i bursdager og julefeiring eller aktiviteter som er tilknyttet disse. Det kan legges til rette for at barn av Jehovas vitner og andre kan gjøre andre aktiviteter uten å gjøre noe stort nummer ut av det.

Jeg mener også det er viktig å ikke ta ut barn av Jehovas vitner fra klasseundervisningen, men heller tilrettelegge slik at de opplever å være en del av felleskapet til tross for at de får andre oppgaver som passer for dem. Det å bli tatt ut av undervisningen er meget uheldig for barna og fører til at de kan oppleve å bli ekskludert.

Læreren bør også sørge for god relasjon med foreldre. At foreldre er engasjerte og følger med på hva som skjer i skoletiden avhenger av at lærere inkluderer dem i det som skjer både i forhold til innhold i skolen og også i forhold til deres barn. I mitt tilfelle ble det vanskelig for mine foreldre å forholde seg til lærerne på ungdomskolen da de selv opplevde en negativ holdning og til dels sarkastisk holdning fra lærernes side. Det kunne være måten lærerne svarte dem på, ovenfra -og ned holdning som mine foreldre opplevde i møte med disse lærerne eller rett og slett mangel på oppfølging. Kommunikasjon er et nøkkelord i denne sammenhengen.

Uten kommunikasjon mellom de ulike partene, vil misforståelser og usikkerhet føre til «avstand» mellom lærere og barn og lærere og foreldre.

Selv har jeg barn nå og opplever en helt annen holdning fra skolens side i forhold til barn av Jehovas vitner. Dette tror jeg kommer av at lærere er mer opplyst og har mer kunnskap om ulike religioner og livssyn. Det stilles nok også større krav til lærerne i dag enn da jeg gikk på skolen. Lærere i dag skal ta hensyn til alle elevene og ivareta deres rettigheter og behov. Da jeg gikk på skolen var det ikke mange andre barn som kom fra andre religioner eller fra andre trosretninger. Derfor opplevde jeg å bli veldig «synlig» blant alle de andre elevene og følte meg til tider alene. I dag er skolen mer mangfoldig, noe som gjør at alle barn og unge «glir inn i massen» uavhengig av tro, livssyn og religion. Skolen består av så mange ulike mennesker med forskjellig bakgrunn og tro og lærerne er pliktig til å ta hensyn til dette i både undervisningssammenheng og i møte med hver enkelt elev. Slik har skolen utviklet seg i positiv retning, heldigvis.

Intervjuer: Hva opplevde du som den største utfordringen i skolehverdagen og hvordan håndterte du dem?

Lars: Den største utfordringen for meg var nok det å føle at enkelte lærer ikke «så» meg og til tider behandlet meg som et Jehovas vitne og ikke som person. De skapte skille mellom meg og de andre. Som barn å oppleve at man blir behandlet urettferdig eller annerledes er sårt og kan føre til at skolehverdagen blir frykt vanskelig – og spesielt hvis uretten kommer fra læreren, som er en voksen person elever skal kunne stole på og ha tillit til. For meg var det vanskelig å håndtere denne form for urett. Men, jeg valgte å holde meg litt i bakgrunnen, gjøre meg litt mer usynlig og prøve å være den «perfekte» eleven i alt og ett. Så, jeg godtok situasjonen som den var frem til jeg startet i 9 klasse og min nye lærer kom inn i livet mitt på skolen. Jeg fikk tillit til han, noe jeg opplevde som trygt.

Andre utfordringer var det å måtte takke nei til og ikke kunne være med på ting de andre elevene var med på. Eksempel bursdagsfeiring, fester og skolefester. Men, familien min sørget ofte for å gjøre noe hyggelig når de visste at jeg ikke kunne delta på det mine klassekamerater deltok på. Vi lagde god mat og hygget oss sammen. Vi snakket mye om ulike utfordringer i skolen hjemme og jeg fikk både trøst og gode råd fra mine foreldre i slike stunder.

Jeg mistet kontakt med mange av mine venner fra barndommen da jeg kom i tenårene. Da begynte de andre å interessere seg for jenter og fester. Min tro begrenset omgangen med medelever, siden jeg var opplært til at jeg ikke skulle ha kjæreste, spesielt ikke jenter som ikke trodde på det samme som jeg. Dette var ikke lett og det å miste kontakt med venner som jeg hadde hatt siden barndom, var tungt, men likevel nødvendig. Det skjedde gradvis.

Å bli tatt ut av klassen i Kristendomsfaget og ved andre anledninger, opplevdes sårt. Heldigvis har dette endret seg i skolen og lærere er mer opptatt av å tilrettelegge undervisningen på en slik måte at alle kan delta samlet.

Andre utfordringer var det å måtte takke nei til og ikke kunne være med på ting de andre elevene var med på. Eksempel bursdagsfeiringer, fester og skolefester. Men, familien min sørget ofte for å gjøre noe hyggelig når de visste at jeg ikke kunne delta på det mine klassekamerater deltok på. Vi lagde god mat og hygget oss sammen. Vi snakket mye om ulike utfordringer i skolen hjemme og jeg fikk både trøst og gode råd fra mine foreldre i slike stunder.

Jeg mistet kontakt med mange av mine venner fra barndommen da jeg kom i tenårene. Da begynte de andre å interessere seg for jenter og fester. Min tro begrenset omgangen med medelever, siden jeg var opplært til at jeg ikke skulle ha kjæreste, spesielt ikke jenter som ikke trodde på det samme som jeg. Dette var ikke lett og det å miste kontakt med venner som jeg hadde hatt siden barndom, var tungt, men likevel nødvendig. Det skjedde gradvis.

Å bli tatt ut av klassen i Kristendomsfaget og ved andre anledninger, opplevdes sårt. Heldigvis har dette endret seg i skolen og lærere er mer opptatt av å tilrettelegge undervisningen på en slik måte at alle kan delta samlet.